

letošnjih publikacijah tega važnega društva, se vzdržujemo zdaj vsake kritike ter opozarjamo le iznova naše naročnike na njegova izdavanja, ki zaslužijo v istini vsestransko pozornost.

Zgodovinska knjižnica. Izdaje „Zgodovinsko društvo“ v Mariboru. I. oddelek: Pomožna znanstva. 1. zvezek: Krajevne kronike. Cena 20 h. Tisk „Zvezne tiskarne“ v Celju, 1905. Prvi zvezek „Zgodovinske knjižnice“ je nekak katekizem, ki mu je namen, poučiti na popularen način najširše kroge o bistvu in pomenu kronike ter jim dati potrebno navodilo, kako naj se kronike sestavljajo, da dosežejo svoj namen ter postanejo zanesljiv vir za zgodovino. „Zgodovinsko društvo“ je baš s tem, da je začelo izdajati „Zgodovinsko knjižnico“, pokazalo, za kako resno smatra svojo nalogo in kako dalekosežni so njeni načrti. Cena zvezku je tako nizka, da ga bo pač možno razširiti v sto in sto izvodih, kar bi bilo tudi iskreno želeli.

Milivoj Šrepel. Spisal M. Murko. Ponatisk iz „Ljubljanskega Zvona“ leta 1905. V Ljubljani 1905. Založil pisatelj. Tisk „Narodne tiskarne“.

Anton Trstenjak: Slovenci v šomodski županiji na Ogrskem. Zgodovinska, narodopisna in književna črtica. Ponatisk iz „Slov. Naroda“ 1905.

V skromni obliki nastopajo te črtice. G. pisatelj kramlja z nami, kakor bi hotel vsak trenutek prekiniti svoje pripovedovanje, rekoč: „Pa kaj bi o tem govoril! Saj vse to itak veste!“ — A mi moramo odkrito priznati: „Prav malo smo vedeli!“ In ko čitamo in čitamo, šele spoznamo, koliko dela in vrle pridnosti je plodonosno naložene v tej knjižici. Pa še nekaj: pod navidezno ravnodušnostjo pisateljevo tli živ ogenj ljubezni in žalosti, tiste ljubezni, ki je pisatelja gnala, da je vzel v roke popotni les in šel povpraševat in gledat tja na rob mažarskega ozemlja, žive li še tam ljubi Slovenci, in tiste žalosti, ki ga je navdajala, ko je našel, da tam Slovencev ali že ni ali da jih kmalu ne bo.

G. Trstenjaku gre vsekakor nemala zasluga, da nam je podal tu in že v svojih prejšnjih spisih lep kos zgodovine skrajne vzhodne panoge nas Slovencev, tistih, ki so v 18. stol. še bodro stopali v konkurenco z zapadnimi brati, ki pa so zdaj neizogibno izročeni narodni smrti. Zlasti v pričujočem spisu izvemo zanimive podatke o najbolj oškrtanih Slovencih, o iverih, ki odletavajo, ko se seka slovensko deblo. G. pisatelj se ne zadovoljuje z golimi dejstvi, ampak je skušal dognati razvoj — duševni in materialni — teh pozabljenih Slovencev. Če je že on težko dobil podatkov, kaj bi šele bilo pozneje? Le jezikoslovec bi še morda izbrskal kak drobiž, a vse dragocenejše blago bi bilo izgubljeno; g. Trstenjak pa je že dokaj našel, največ po ustnem sporočilu; dobil bo pri njem nekaj zgodovinar, nekaj folklorist, nekaj literarni historik (Küzmič!), nekaj jezikoslovec, nekaj vsak olikan Slovenec.

Hvaležni smo avtorju tudi za skrbno sestavljeni zemljevid, ki nam kaže potreben kos šomodske županije na Ogrskem. *Dr. Jos. Tominšek.*

Slovenska čitanka za peti in šesti razred srednjih šol. Sestavil in izdal dr. Jakob Sket, c. k. profesor. Tretja, popravljena izdaja. Velja mehko vezana 3 K 20 v, trdo vezana 3 K 60 v. V Celovcu 1903. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. Strani 444 (uvod 12 str.; čitanka 13—419 str.; opombe 420 do 444 str.).

Kako malo se briga naša javnost za domače srednješolske učne knjige, nam izpričuje Sketova čitanka za peti in šesti razred, ki je izšla že l. 1903. v tretji, predelani izdaji. O tej izdaji je, kolikor je meni znano, na kratko izpregovoril doslej

edinole lanski „Popotnik“, drugi naši leposlovni in znanstveni listi pa so jo popolnoma prezrli. Naj izpregovorim torej jaz nekaj besed o tej novi izdaji v „Ljubljanskem Zvonu“, ki mora obračati pažnjo na vse strani našega kulturnega življenja. Da pa so baš šolske knjige jako važen del tega prosvetnega gibanja, o tem ni dvoma.

Naslovni list nam pove, da je tretja izdaja naše čitanke popravljena. Odgovoriti nam je, v koliko je popravljena, ali bolje rečeno, izpremenjena.

Iz II. izdaje je g. sestavljalec izpustil teh le 8 beril: „Pravljica o muķu“ (št. 18), „Ljubušina sodba“, „Jaroslav“, „Slovo o polku Igorjevem“ (št. 70, 71, 72.), Luka Jerana psalm „Častite gospoda“ (št. 137), A. M. Slomška „Popotniki na svetu“ (št. 137), Rutarjev životopis „Ivan Kacijanar“ (št. 158) in Apihov životopis „Žiga Heberstein“ (št. 159), „Ezopove basni“ (št. 130). Metelkove je zamenil s Stritarjevimi v vezani besedi; število Vodnikovih „Nadpisov za mesece“ (št. 140) pa je skrčil s 6 na 4. Namesto izpuščenih se nahaja v tretji izdaji 12 novih beril: Aškerčeve pesmi „Črez Kavkaz“ (št. 97), „Ukrajinska step“ (št. 98), „Na Črnem morju“ (št. 112), „Nazaj na morje“ (št. 113) in „V Pompejih“ (št. 132); Funtkove „Na tujih tleh“ (št. 91), „Na božji poti“ in „Pesem o pesmi“ (št. 119); Meškovo sliko „Berač“ (št. 73); Pagliaruzzijevo „Samoti“ (št. 84) in Zupančičevi „Snegulčica“ (št. 10) in „Na Jurijevo“ (št. 35). Vsa naštetá berila so pesmi razen Meškove slike „Berač“ v nevezani besedi.

V toliko je Sket popravil tretjo izdajo. Ne smemo prerekati, da je izpustil v resnici nekaj manj vrednih beril in jih nadomestil z brezdvomno boljšimi. Vendar bi bil moral po naših mislih čitanko bolj korenito in temeljito popraviti, še marsikaj odsloviti iz čitanke, pa marsikaj novega sprejeti, a se pri teh izpremembah skrbno ozirati na zahteve sedanje moderne dobe, ko nam tudi v šolski knjigi ne ugaja več vse ono, s čimer smo se zadovoljili leta 1886., ko je knjiga prišla na svetlo v prvi izdaji.

Uvod, ki nam nadomešča za silo slovensko poetiko, bi trebalo na vsak način razširiti in izpopolniti. Ako bi se tiskal z drobnejšimi črkami, bi to prav nič ne povečalo obsega vse knjige, ki se nam zdi res nenavadno debela danes, ko vidimo navadno po šolskih klopih ležati le drobne, en prst ali malo bolj debele knjige. Tudi jezikovno bi se dalo v uvodu to in ono opiliti in izraziti v gladkejši obliki.

Narodno epiko bi bilo treba izdatno okrajšati in jo nadomestiti z umetno. V peti šoli je dijak že toliko dozorel, da ga ne moremo več pitati z raznimi bajkami in pravljicami, ki so same ob sebi morda lepe in katere je pač kot otrok rad poslušal. Tudi se sestavljalec danes ne more izgovarjati, da nima v naši novejši književnosti na razpolago dovolj in dobre epične tvarine. Le poiskati treba takih stvari in pa — ne biti pretesnosrčen.¹⁾

Lirični del nam vsekakor bolj ugaja. A tudi tukaj je nekaj komadov, ki so precej brezbarvni in neprebavni in ki nikakor ne spadajo v knjigo, v kateri bi morali biti vsi zgledi res vzorni in vsestranski dovršeni.

¹⁾ Opomba. Malo znano je slovenskemu svetu, da, celo učiteljskim krogom, kakšne ovire se delajo pri aprobacijah slovenskih učnih knjig. Razni, poklicani in nepoklicani krogi se zaletavajo v njih vsebino in jahajo znanega — političnega konja, trdeč, da se s to ali ono besedo itd. slovenska mladina preveč — navdušuje, nemška pa — žali! Kdor tega ne verjame, naj pogleda tretjo kitico Prešernove pesmi: „Krst pri Savici“! Želeti je torej v prvi vrsti, da bi odločujoči krogi ne bili tako — tesnosrčni!

Ured.

Za dramatično pesništvo bi se moral navesti tudi vsaj en zgled v nevezani besedi; mislim, da bi zanj pač ne bil sestavljalet v zadregi.

Prozaični del obsega zanimive sestavke. Ako jih prebiramo, se pa vendar ne moremo iznebiti neke neprijetne misli. Ti sestavki nam podajajo tako malo domačega; vodijo nas po oddaljenih, tujih krajih; bavijo se izvečine s predmeti, ki so nam tako daleč, tako od rok. Zanimiva je zgodovina posutih Pompejev, mikaven izprehod k veličastnim piramidam, vabljev popis Aten; a gotovo bi dijak rajši čital zgodovino in opis kakega slovenskega ali slovanskega mesta, recimo Ljubljane, Zagreba, Prage, Lvova; izvestno bi ga zanimalo črtice o izkopinah po slovenski zemlji. Ali bi se ne dal vriniti kak odlomek iz domače povestnice? Žal nam je tudi, da je Sket izpustil životopis Kacijanarjev¹⁾ in Herbersteinov. Še pomnožiti bi moral ta odstavek s kratkimi, a točnimi oznakami tega ali onega domačega ali slovanskega veljaka in dati tako učitelju priliko, da reče katero tudi o naših bratih, o naši in njih zgodovini, za katero nimajo prostora naše zgodovinske šolske knjige.

Takšno bi si želeli novo izdajo čitanke mi in z nami morda še marsikdo drugi. Sicer pa vsa hvala in čast dr. Sketu, ki je oskrbel in še marljivo oskrbuje naše srednje šole s čitankami! Zastonj se oziramo po možeh, ki bi se mu pridružili in preskrbeli za naše srednješolske predmete, posebno za pouk slovenščine, raznih učnih in posebno pomožnih knjig, po katerih bi rada posegla učenec in učitelj.

Opozoriti hočemo še na neko značilno okoliščino. Prva izdaja naše knjige je izšla l. 1886., druga l. 1892., čez šest let, in tretja l. 1903., šele čez 11 let. Knjige se najbrže nikoli ni tiskalo mnogo nad tisoč izvodov! In vendar so tako male zaloge zadostovale za šest ali celo za enajst let. Ta mala potreba domače šolske knjige nam priča o tužnih naših šolskih razmerah. Malo imamo Slovenci srednjih šol, a še na teh se porabi malo slovenskih knjig, ker so naše šole pravzaprav nemške, kjer slovenskih knjig treba ni.

Makso Pirnat.

Novi eseji. Št. 1. Dunaj 1905. Izdaja in ureja F. L. Tuma. Cena 30 h. Prva številka „Novih esejev“ prinaša sestavek „Umetnost in kritika“ iz peresa Janka Kukovca, ki je bil že natisnjen v „Našem Listu“. Ker je ta spis, kakor se obeta, le začetek daljši vrsti podobnih razprav, hočemo počakati, da se nabere malo več gradiva, ter potem šele izpregovoriti nekoliko besedi o „Novih esejih“.

Talija. 18. „V Ljubljano jo dajmo“. Veseloigra v treh dejanjih. Spisal Josip Ogrinec. Druga popravljena izdaja. „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.

Šolska izvestja. Koncem šolskega leta so se nam doposlala od raznih strani šolska izvestja, ki nudijo vsa bolj ali manj zanimive statistične podatke, a le malo primernih sestavkov, kakršnih smo bili navajeni včasih — v šolskih programih! Zanimal nas je četrti zvezek Devovih „Pisanic“, ki ga je objavil dr. Janko Šlebinger v izvestju c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani, dasi je istina, kar omenja g. dr. Šlebinger v svojem uvodu, da je namreč v zbirki le malo poezije. — Jako bogato po vsebini je četrto izvestje mestne nižje realke v Idriji za šolsko leto 1904/5. Že lansko leto smo z zadovoljstvom konštatirali, da na mestni realki v Idriji ni šolnine, a na c. kr. državnih srednjih šolah pokažejo še vedno učencu brez pardona vrata, ako ne more plačati šolnine!

¹⁾ Kakor se nam iz verodostojnega vira poroča, je naučno ministrstvo samo zaukazalo, da se razprava o Ivanu Kacijanarju izpusti, češ, da se proti njej od več strani ugovarja!

Ured.